

ਦੂਜਾ ਭਾਉ

ਭਾਗ-2

ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ (baby) ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਉਤੇ **ਭੋਲੇ-ਭਾਇ, ਅਨਿੰਨ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ, ਕੁਦਰਤੀ ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ **ਦੁਵੱਲੀ ਖਿੱਚ** ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕੇ ਨਵ-ਜਨਮੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਤੇ ਇੰਤਾਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸੋਚ, ਫਿਕਰ, ਸਿਆਣਪ ਜਾਂ ਉਦਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੇ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਕੁਦਰਤੀ **ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿ ਵਾਸ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ **ਭ-ਚਿੰਤਕ ਹਸਤੀ** ਹੈ, ਜੋ ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵਰਿ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ **ਭੋਲੇ-ਭਾਇ ਨਿਸਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਂ** ਹੀ ਉਸਦਾ ਰੱਬ, ਗੁਰੂ ਤੇ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ **ਸਭ-ਕੁਝ** ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਾ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਛਤ੍ਰਫਾਇਆ ਹੇਠ ਖੇਲ੍ਹਦਾ, ਮੱਲ੍ਹਦਾ, ਚਾਉ ਵਿਚ, ਖੁੀ ਵਿਚ, ਖੇੜੇ ਵਿਚ **ਕੁਦਰਤੀ ਸਹਿਜ-ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।**

ਉਧਰ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚ **ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਖਦੀ** ਹੈ। ਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੇਵਾ-ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਆਰਥ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ! **ਸਗੋਂ ਮਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਿਆਰ-ਖਿੱਚ ਵਿਚ, ਜੋ ਕਰਤੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੇ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਪ੍ਰਵੇ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕੇ ਉਸ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ!**

ਮਾਂ-ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਇਲਾਹੀ **ਕ੍ਰਿ ਮਾ** ਹੈ, **ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ** ਹੈ!

ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਜਾਂ ਮੋਹ ਦੀ ਛਤ੍ਰਫਾਇਆ ਬੱਚੇ ਤੇ ਉਹਨਾ ਚਿਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਰੀਝਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਣ ਜਾਂ ਸੁਰ

ਵਿਚ (in tune) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੱਚਾ ਸਿਆਣਾ ਤੇ **ਆਪ-ਹੁਦਰਾ** ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ **ਬੇਸੁਰਾ** ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ **ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ** ਵਿਚ **ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।** ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਿੱਘ, ਸੁਖ, ਅੰਨਦ ਤੇ **ਭ-ਇੱਛਾਵਾਂ** ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ ਬੱਚੇ ਦੀ **ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਹੀ ਹੈ**

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-601)

ਜਦ ਬੱਚਾ **ਆਪ-ਹੁਦਰਾ** ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਬੇਸੁਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਆਪਣੇ **ਮਾਂ ਪਿਆਰ ਰੂਪੀ ਸੋਮੇ ਨਾਲੋਂ** ਸਬੰਧ **ਢਿੱਲਾ** ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਭਾਵਨਾ-ਗੀਣ, ਪਿਆਰ-ਗੀਣ, ਰੁੱਖਾ-ਸੁੱਕਾ, ਇਕੱਲਪੁਣੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ **ਮਾਂ-ਪਿਆਰ** ਤੇ **ਭ** ਅਸੀਸਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਉਹ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ **ਆਪ-ਹੁਦਰੇ-ਪਣ** ਅਥਵਾ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ **ਹਾਇ ਮਾਂ** ਕੂਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਂ **ਉਸ ਮੁੜ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ**, ਆਪਣਾ ਨਿੱਘਾ ਪਿਆਰ ਤੇ **ਭ** ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰਦੀ ਹੈ

ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰੇ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ॥

ਤਾਂ ਭੀ ਚੀਤਿ ਨ ਰਾਖਸਿ ਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-478)

ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਹਉਮੈ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਤੇ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ, **ਦੂਜੇ-ਭਾਉ** ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਸਦਾ **ਓਲਾ** ਛੱਡ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਚਿਲਕਵੇਂ ਪ੍ਰਫਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ, ਬਰਕਤਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਨਮ ਉਪਰੰਤ ਜੀਵ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਣ **ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਪਰਕ** ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੀ ਲਿਵ ਜੋ ਗਰਭ ਵਿਚ ਕਰਤੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੀ **ਟੁੱਟ ਕੇ** ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਹਰਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ਮਾਇਆ ਵੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਅਧੀਨ ਇਸਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥
ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ

ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-921)

ਇਹ ਦੁਵੱਲਾ ਮਾਂ-ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਤੋਂ

ਪੜ੍ਹਿਆ-ਪੜ੍ਹਾਇਆ

ਸਿਖਿਆ-ਸਿਖਾਇਆ

ਲਿਆ-ਦਿੱਤਾ

ਖਰੀਦਿਆ

ਉਪਜਾਇਆ

ਖੋਹਿਆ

ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਨਰਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧੀ ਦਾ ਬੱਚੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ **ਪੁੱਜ**
ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਧੁਰੋਂ ਇਲਾਹੀ **ਹੁਕਮ** ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ
ਲਈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਡ-ਖੇਲ-ਤਮਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਕਾਲ-
ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਾ ਦੁਆਰਾ **ਮਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।**

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਨਮੂਨਾ ਜਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਮਾਂ
ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ **ਪ੍ਰਵੇ ਹੈ!**

ਪਰ ਇਹ ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ **ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤਾਈਂ ਸੀਮਿਤ** ਹੈ,
ਇਸ ਲਈ ਇਸ **ਮੋਹ** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ

ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਰਾਜ-ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਹਿਜਾਦਾ **ਗੁਆਚ** ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ
ਜੀਵਨ **ਸਧਾਰਨ** ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਦੁਖ-
ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਉਸ ਕੋਈ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ
 ਦਾ ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਸਧਾਰਨ ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ-441)

ਪਰ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਉਤੇ ਸਾ ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ! ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ
 ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਓਪਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ-ਗਾ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-12)

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ-176)

ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਪਾਈ ਵਡਭਾਗੀ ॥

ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਹਿ ਤੇ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ॥ 1 ॥

ਮਰਿ ਨ ਜਾਹੀ ਜਿਨਾ ਬਿਸਰਤ ਰਾਮ ॥

ਨਾਮ ਬਿਹੁਨ ਜੀਵਨ ਕਉਨ ਕਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-188)

ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ ਸੇ ਭਾਗਹੀਣ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥

ਓਇ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਓਇ ਜਮ ਦਰਿ ਬਧੇ ਮਾਰੀਅਹਿ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-996)

ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਜੀਉ ਮਿਤ੍ਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ॥

ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਜੀ ਮਿਤ੍ਰਾ ਹਰਿ ਨਿਬਹੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥ (ਪੰਨਾ-79)

ਮੇਰੇ ਸਾਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥

ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਘਾਲ ॥ (ਪੰਨਾ-52)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਸੁਣਦਿਆਂ, ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਗਿਆਨ
 ਘੋਟਦਿਆਂ, ਪਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਇਸ ਅੰਤ੍ਰ-ਮੁਖੀ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਅਥਵਾ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ ਦੂਜੇ-ਭਾਉ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਗੁਝੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ-ਬਲ ਰਹੇ ਹਾਂ

ਜੀਅੜਾ ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ ਭੀਤਰਿ ਵਗੈ ਕਾਤੀ ॥ (ਪੰਨਾ-156)

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਡਿਠੁ ਮੈ ਹਉਮੈ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-651)

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-1049)

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਗਰੁ ਹੈ ਬਿਖੁ ਦੁਤਰੁ ਤਰਿਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥

ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰਦੇ ਪਚਿ ਮੁਏ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-1417)

ਹਉਮੈ ਜਲਤੇ ਜਲਿ ਮੁਏ ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-643)

ਇਹੁ ਮਨੁ ਧੰਧੈ ਬਾਂਧਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਸਦਾ ਬਿਲਲਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-1176)

ਹਮ ਕੀਆ ਹਮ ਕਰਹਗੇ ਹਮ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥

ਕਰਣੈ ਵਾਲਾ ਵਿਸਰਿਆ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-39)

ਭੂਲਿਓ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਉਰਝਾਇਓ ॥

ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਓ ਲਾਲਚ ਲਗਿ ਤਿਹ ਤਿਹ ਆਪੁ ਬੰਧਾਇਓ ॥ (ਪੰ.-702)

ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਬਹੁ ਮਾਇਆ ॥

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਬਹੁ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥

ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-1261)

ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਦੋ ਮੰਡਲ ਹਨ

1. **ਆਤਮਿਕ-ਮੰਡਲ** ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਂ-ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲ-ਖਿਲਾਉਂਦਾ, ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦਾ, ਚੋਜ-ਵਿਡਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-8)

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ ॥

ਦੁਖੁ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-345)

ਸੂਖ ਮਹਲ ਜਾ ਕੇ ਉਚ ਦੁਆਰੇ ॥

ਤਾ ਮਹਿ ਵਾਸਹਿ ਭਗਤ ਪਿਆਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-739)

2. **ਮਾਇਕੀ-ਮੰਡਲ** ਇਸ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ **ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ!** ਇਹ **ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ** ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ!

ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ **ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾ** ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਹ

ਹਨੇਰਾ

ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ

ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ

ਮੈਂ-ਮੇਰੀ

ਦੂਜਾ-ਭਾਉ

ਦੂਜਾ ਦੋਇ

ਆਦਿ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਡ-ਪੁਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਛਾਂਈ-ਮਾਂਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ!

ਫੂਟੋ ਆਡਾ ਭਰਮ ਕਾ **ਮਨਹਿ ਭਇਓ ਪਰਗਾਸੁ ॥**

ਕਾਟੀ ਬੇਰੀ ਪਗਹਿ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1002)

ਅਪੁਸਟ ਬਾਤ ਤੇ ਭਈ ਸੀਧਰੀ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਸਜਨਈ ॥

ਅੰਧਕਾਰ ਮਹਿ ਰਤਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਓ ਮਲੀਨ ਬੁਧਿ ਹਛਨਈ ॥ 1 ॥

ਜਉ ਕਿਰਪਾ ਗੋਬਿੰਦ ਭਈ ॥ (ਪੰਨਾ-402)

ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਇਕੀ ਵਡ-ਖੇਲ-ਤਮਾ ਰਚਿਆ
ਤੇ ਇਸ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਕਾ ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥

ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-463)

ਨਾਨਕ ਰਚਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਰਚੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ-275)

ਅਸੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨੌਕਰ ਜਾਂ ਏਜੰਟ (**agent**) ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਨੌਕਰ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਇਣ (**dedicated**) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਲਫ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਏਜੰਟ ਸਾਡੇ **ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲੇ** ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ (**in-tune**) ਹੋ ਕੇ ਸਾਡਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਮਾਇਆ ਅਥਵਾ ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਡ-ਖੇਲ-ਤਮਾ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਏਜੰਟ ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਆਪਣੇ **ਇਲਾਹੀ ਮਾਲਕ** ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ **ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ** ਕਰਕੇ, ਉਸਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ (ਪੰਨਾ-474)

ਸਤਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਈ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥

ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ-34)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਹਿਬੁ ਹਰਿ ਨਾਵੁ ਹੈ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਚੜਿਆ ਜਾਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਵਿਚਿ ਬੋਹਿਬ ਬੈਠਾ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ-40)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿਆ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਹੀ ਪਤਿ ਰਖਸੀ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ਸੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-586)

ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥ (ਪੰ.-991)

ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਭੁਲਾ ਕੇ, ਆਪ-ਹੁਦਰੇ (**out of tune**) ਹੋ ਕੇ **ਦੂਜੇ ਭਾਉ** ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਫਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-711)

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਕਹੁ ਕਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਈ ॥ (ਪੰ.-1287)

ਇਕਿ ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਿ ਨ ਜਾਣਨੀ ਭਾਈ

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਫਿਰਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-1419)

ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥ (ਪੰਨਾ-400)

ਤਾ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੈ ਬਪੁੜਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-423)

ਸੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ

ਭੁੱਲਣਾ

ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ

ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚਲਣਾ

ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਣਾ

ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਭਟਕਣਾ

ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਾਰ ਹੋਣਾ

ਹੀ

ਦੂਜਾ ਭਾਉ

ਅਥਵਾ ਦੂਜਾ-ਦੋਇ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ

ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਰਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ

ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ

ਗਿਆਨ-ਘੋਟਦਿਆਂ

ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਲੇਖ ਲਿਖਦਿਆਂ

ਵੀ ਦੂਜੇ-ਭਾਉ ਦੀ ਝੂਠੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਇਸਦੀ ਗੁੱਝੀ ਅੱਗ
ਨਾਲ ਅੰਤ੍ਰ-ਗਤ ਸੜ-ਬਲ ਰਹੇ ਹਾਂ

ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਬਸੰਤ ਕੀ ਲਗੈ ਨ ਸੋਇ ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਦੂਜੈ ਦੋਇ ॥

(ਪੰਨਾ-1176)

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਾ-ਭਾਉ ਸਾਡੇ

ਮਨ

ਤਨ

ਖਿਆਲਾਂ

ਵਰਤਾਵੇ

ਜੀਵਨ

ਵਿਚ ਇਤਨਾ

ਧਸ

ਵਸ

ਰਸ

ਸਮਾ

ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੋਈ **ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ** ਅਥਵਾ **ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਝੂਠੀ ਹੋਂਦ** ਜਾਂ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ-

ਉਚੇ-ਸੁਚੇ

ਦੈਵੀ

ਸੁਹਣੇ

ਸੁਖਦਾਈ

ਪਿਆਰ ਤੇ ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਵਾਲੇ

ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਨੂੰ -

ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦੀ।

ਇਹੁ ਮਨ ਜਲਿਆ ਦੂਜੇ ਦੋਇ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ **ਇਹੁ ਮਨ** ਦੁਆਰਾ **ਸਰਬੱਗ ਮਨ** ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ **ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਮਿਲ ਹੈ।** ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ **ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਦੂਜੇ ਦੋਇ ਵਿਚ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।** ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਇਸ **ਸਰਬੱਗ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ (exempted)** ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਗਤੀ **ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।**

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਰਾਤ

ਚਿੰਤਾ

ਫਿਕਰ

ਈਰਖਾ

ਦਵੈਤ

ਸਾੜਾ

ਨਫਰਤ

ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੜਦਾ-ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਤਨੇ ਢੀਠ ਅਥਵਾ ਮਟਰੋੜ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸੜਦੇ-ਬਲਦੇ ਹੋਏ, ਹੈ-ਬੂ ਕਰਦੇ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ, ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਕੇ ਦੁਖੀ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੀ ਸਭ ਮੁਈ ਸੰਪਉ ਕਿਸੈ ਨ ਨਾਲਿ ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਭ ਜੋਹੀ ਜਮਕਾਲਿ ॥ (ਪੰਨਾ-84)

ਜਗਤੁ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਜੇਤੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਦੁਖੁ ਲਗੈ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-593)

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਰਪੰਚਿ ਲਾਗੇ ॥

ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਮਰਹਿ ਅਭਾਗੇ ॥ (ਪੰਨਾ-842)

ਦੂਜੈ ਭਾਇ **ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਏ** ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਦਾ ॥ (ਪੰ.-1066)

ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਨੁਕਤਾ ਹੈ **ਜਲਿਆ**

ਸਾਡੇ **ਮਨ** ਜਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਗੁਝੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ।

ਗੋਰੇ ਅਥਵਾ ਪਾਥੀਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ, ਇਹ ਗੁਝੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ **ਲਗਾਤਾਰ ਧੁਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ** ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਸਾੜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,

ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ.....॥ (ਪੰਨਾ-673)

ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੁਝੀ **ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ** ਨਾਲ ਸਦਾ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਧੁੱਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ

ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ

ਕਿ ਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ

ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ

ਇਲਾਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ!

ਇਸ ਅਗਨੀ ਦਾ ਅੰਤ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ **ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ** ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਅੰਤਿ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।

ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਪਿਛਲੀ ਅੱਗ ਤਾਂ ਕੀ ਬੁਝਾਉਣੀ ਸੀ, ਆਪਣੇ **ਦੂਜੇ ਭਾਉ** ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਨਾਨੀਆਂ ਹਾਰੇ ਵਿਚ ਪਾਥੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਅੱਗ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਗੁਝੀ ਅੱਗ ਸਾਰੇ ਹੀ **ਚੁਆਤੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।** ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ-ਬਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਬੁਝਾਵੇ ਕੌਣ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਝੀ **ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਵਾਲੀ ਅਗਨੀ** ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦਾ **ਜੀਵਨ-ਰੂਪ** ਹੀ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਮੂਨਾ ਸਾਡੇ

ਘਰਾਂ
 ਪਰਿਵਾਰਾਂ
 ਹਿਰਾਂ
 ਸੂਬਿਆਂ
 ਤੇ ਦੇ ਿ

ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ

ਭਾਈਚਾਰਕ
 ਸਮਾਜਿਕ
 ਧਾਰਮਿਕ
 ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ

ਝਗੜੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਦੀ ਇਹ ਗੁਝੀ ਅੱਗ ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਤਾਂ ਭੂਤਾਂ ਵਾਂਗ ਚਿਮੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਧਰਮਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸਦੀ ਚੁਆਤੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ ਇਸੇ ਗੁਝੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਦੀ ਇਸ ਗੁਝੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਗਰ ਨੁਸਖਾ ਅਥਵਾ ਇਲਾਜ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਲਤਾ ਦੇਖਿ ਕੈ ਭਜਿ ਪਏ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-571)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਗਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਾ ਓਲਾ ॥

ਤੁਝੈ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾਤਾ ਝੋਲਾ ॥ (ਪੰਨਾ-179)

ਸੀਤਲ ਸਾਂਤਿ ਸੂਖ ਹਰਿ ਸਰਣੀ ਜਲਤੀ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-210)

ਦੂਜੇ ਲਫਜਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਭੁੱਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅਥਵਾ, ਰਣ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ

ਦੂਖੁ ਤਦੇ ਜਦਿ ਵੀਸਰੈ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਭ ਚਿਤਿ ਆਏ ॥ (ਪੰਨਾ-813)

ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾਂ ਸਭੁ ਕੋ ਲਾਗੂ ਚੀਤਿ ਆਵਹਿ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ॥ (ਪੰਨਾ-383)

ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-70)

ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-288)

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਇਹ ਮਤਿ ਦੀਨੀ **ਜਪਿ ਹਰਿ ਭਵਜਲੁ ਤਰਨਾ** ॥ (ਪੰ.-670)

ਦੂਜੇ ਭਾਉ ਦੀ ਇਹ ਗੁਝੀ ਅੱਗ ਭਾਵੇਂ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਮਾਰੂ ਸੇਕ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਇਹ ਅੱਗ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਕੀ ਰੰਗਤ, ਭਾਹ ਅਥਵਾ ਔਗੁਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਵੱ ਾਹਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ

ਕਾਮ

ਕ੍ਰੋਧ

ਲੋਭ

ਮੋਹ

ਹੰਕਾਰ

ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ

ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ

ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜੇ

_ ਲਮ

ਆਦਿ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਔਗੁਣ

ਮੈਂ-ਮੇਰੀ

ਹਉਮੈ

ਦੂਜਾ-ਭਾਉ

ਦੂਜਾ-ਦੋਇ

ਅਰਥਾਤ **ਰੱਬ ਦੀ ਭੁੱਲ** ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸ ਦੂਜੇ-ਭਾਉ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲਚ-ਪਲਚ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ

ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

(ਪੰਨਾ-133)

(ਚਲਦਾ.....)

□